

הצעת פתרון – בחינת הבגרות בגיאוגרפיה (הפיתוח והתכנון המרחבי)

קיץ 2013 – שאלון 057204, 575

הצעת הפתרון הבחינה בגיאוגרפיה נכתבה על-ידי נוגה בן יעקב
ויורם מוסנאים-ובר, מורים לגיאוגרפיה בבתי הספר של קידום.

שאלה מספר 1

תכנון מרחבי

- א. תכנון מרחבי ארגון והסדרה של פעולות הפיתוח המתקיימות במרחב מסויים במטרה להטיב עם האוכלוסייה. התכנון המרחבי שואף למזער את ההשפעות השליליות של הפיתוח ולמקסם את ההשפעות החיוביות שלו. בתהליך התכנון המרחבי עוסקים בהיבטים הפיזיים של הפיתוח (בינוי וסלילת כבישים), וגם בהיבטים נוספים שיש להם השפעה על המתרחש במרחב ועל עיצובו(חברה, כלכלה, ביטחון).
- עיקרון אחד שבא לידי ביטוי בקנברה הוא הריאות הירוקות לרווחת הפרט ולפנאי ולנופש. בנוסף הרחקת התעשייה והתחבורה מהמגורים.
- ב. הנימוק התומך במעורבות המדינה קשור לעובדה שהמדינה מכירה את הצרכים ויודעת גם למנוע כשלי שוק שיכולים להיווצר במקרים שונים של פיתוח, כמו כשלי שוק מרחביים. הנימוק הנגדי, הוא שהיזמים בשוק החופשי מנהלים את השוק והתערבות של המדינה בתהליכי הפיתוח מפריעה לתחרות ולפיתוח עצמו. היא מגבילה אותו ובכך מעכבת אותו.
- ג. המגזר השלישי הוא כינוי לארגונים לא ממשלתיים הפועלים בתחום התכנון והפיתוח דוגמת עמותת אדם טבע ודין וOXFAM. יתרון אחד של המגזר השלישי יכול להיות פיתוח אזורי נחשלים ואף שמירה על עקרונות פיתוח בר קיימא. חיסרון אחד בהשפעה של אירגונים כאלו שבפעילותם הם לעיתים אינם רואים את טובת צורכי המדינה כולה.

שאלה מספר 2

תחבורה ימית

- א. עורף כלכלי של נמל- מדובר על כל האזור שמייצא סחורות דרך הנמל ומשתמש בשירותיו כדי לייצא. חזית נמל- אילו מדינות היעד אילן מייצא הנמל ומהן ניכנס היבוא למדינה. העורף הכלכלי של שנגח- אילו כל המפעלים של סין ושל לוס אנג'לס אילו כל המפעלים של החוף המערבי של ארה"ב.
- ב. שלושה יתרונות מיקום של נמל שנחי- אסתואר- מפרץ טבעי, על נהר ההואנג צה- נהר ראשי הזורם מערב למזרח וחוצה- מחבר את כל סין. במרכז איזור הגלעין של סין הצפוף ביותר והמפותח ביותר במדינה. קרבה למחצבי ברזל ופחם.
- ג. מגמת השינוי בהיקף הסחורות בכל אחד מהנמלים : בשנחי- ההיקף עלה בלוס אנג'לס ההיקף ירד. שני הסברים לעלייה בשנגחי- הגלובליזציה והעברת הייצור העולמי לסין, התפתחות המדינה והתשתיות של התחבורה בה.

שאלה מספר 3

מודל התמורה הדמוגרפי

- א. שלב 2, ושלב 3, במודל התמורה הדמוגרפי, שבהם הריבוי הטבעי גבוהה ומכונים "פיצוץ אוכלוסין" הם המתאימים לטענה כי "ראו בגידול האוכלוסייה בעיה".
- ב. במדינות מפותחות מאוד כמו יפן ונורווגיה בעלות ריבוי טבעי שלילי "צעירים הם משאב חסר". שתי דרכים להתמודד עם זה הם עידוד ילודה מתן תמריצים ומענקים (חופשות לידה, דמי לידה הקלות במס), עידוד הגירה של משכילים צעירים בגיל העבודה.
- ג. במדינות התת מפותחות רואים בילודה בעיה. דרכים להתמודד הם עידוד השכלת האישה, עידוד האישה לצאת לעבוד, הסברה ומודעות, פיתוח ועלייה ברמת חיים.

שאלה מספר 4

יישובים כפריים ויישובים עירוניים

- א. תיאור מגמות השינוי בכל אחד מהגרפים-
מספר התושבים העירוניים במדינות המפותחות עולה בצורה מתונה. מספר התושבים הכפריים במדינות המפותחות יורד בצורה מתונה בהתאמה.
מספר התושבים העירוניים במדינות המתפתחות עולה במגמה חדה. מספר הכפריים במדינות המתפתחות יעלה עד 2020 ומשם התחזית כי ירד עד שיתייצב.
- ב. מגמת השינוי במדינות המתפתחות משפיעה על המדרג העירוני בכך שרוב ההגירה מן הכפר אל העיר נעשית בד"כ לעיר אחת, בד"כ עיר הבירה, מה שמכונה "עיר ראשה" והוא מאפיין של מדינות מתפתחות. ייתכן כי בעקבות הלחץ על העיר הראשית ההגירה המאסיבית מהכפר אל העיר תפתח את שאר הערים והמבנה העירוני יהפוך מאוזן יותר.
- ג. שלוש תמורות נוספות במרחב הכפרי של המדינות המפותחות הם : תהליך הפרוור גורם לכך שאוכלוסייה עירונית עוברת לגור בכפר ומשנה את האופי החברתי והשיתופי שלו שבו כולם מכירים את כולם, משקים קטנים מומרים לחוות גדולות **ולאגריביזנס** בשל היתרון לגודל, חדירת עסקים שאינם חקלאיים למרחב הכפרי.

שאלה מספר 5

גלעין ושוליים באיחוד האירופי

- א. מדינות בגלעין של האיחוד האירופי- גרמניה ובריטניה
מדינות בשוליים של האיחוד האירופי- בולגריה פורטוגל ורומניה.
קביעה זו היא לפי ההכנסות מתמ"ג – במדינות הגלעין התמ"ג גבוהה יותר ממדינות השוליים, לפי שיעור המועסקים בחקלאות במדינות הגלעין שיעור זה קטן ורוב המועסקים הם במסחר ושירותים לעומת מדינות השוליים בהם אחוז המועסקים בחקלאות יחסית גבוהה. שיעור המשתמשים באינטרנט במדינות הגלעין גבוה יותר ממדינות השוליים.
- ב. שני יתרונות בהשתייכות מדינות השוליים לאיחוד- השתייכות לאיחוד הינה **זרז פיתוח** כלכלי עבור המדינה. בנוסף ההשתייכות נותנת גיבוי כלכלי למדינה למקרה שהיא תשקע במיתון.
שני חסרונות בהשתייכות השוליים לאיחוד- האיחוד דורש פיקוח כלכלי ורפורמות בהתאם לרוח הכלכלית של האיחוד ומצמצם את שיקול דעתן של הממשלות. בנוסף האיחוד מקדם כניסת חברות מסחר ותעשייה ממדינות האיחוד על פני ייצור מקומי של אותה מדינה- דבר שעלול לפגוע בה ולגרום לסגירת עסקים מקומיים.

שאלה מספר 6

תקלאות-

- א. תמונה 1- שיטת הגידול מתקדמת באמצעות מיכון חקלאי וטרקטורים שמחליפים ככוח ידיים ומייעלים את החריש הזריעה והקציר של הגידולים.
- תמונה 2- ריסוס דשן או חומרי הדברה על שדות חקלאיים מיעל את הגידול ומחליף כוח ידיים.
- תמונה 3- חממות מייצרות מיקרואקלים עבור הגידולים ומאפשרות גידול מדויק יותר ונשלט ע"י החקלאי גם כאשר ישנם פגעי טבע של ברד וסופות.
- תמונה 4- "קונוע"- צינורות השקיה ממוחשבים שמתקדמים בהתאם למה שהחקלאי תכנת אותם, ללא צורך בנוכחות שלו או בהעברת הממטרות ממקום למקום שכן הן זזות לבד. (פטנט ישראלי).
- ב. שני אמצעים טכנולוגיים שעשויים לפגוע בסביבה-
טרקטור- במידה וחורשים שלא בהתאם לטופוגרפיה הדבר מגביר את סחיפת הקרקע בעונת הגשמים. מטוס ריסוס- לא מדויק, חומר ריסוס עלול לפגוע בשטחים שאינם מיועדים. חומרי הריסוס מחלחלים אל הקרקע ומזהמים את מי התהום.
- "קונוע"- כאשר משקים בשעות החמות זה עלול לגרום להמלחת הקרקע, עדיף להשקות בטיפטוף. חממות- שימוש מאסיבי בפלסטיק שאינו מתכלה ודורש תחלופה גבוהה- פוגע באיכות הסביבה.
- ג. חקלאות ברת קיימא- היא חקלאות המתחשבת בצורכי הסביבה ואינה מזהמת באמצעות שימוש בחומרי הדברה אורגניים, מחזור זרעים, שנת שמיתה, השקיה בטפטוף, חריש בהתאם לטופוגרפיה. גם זרעים מהונדסים גנטית הצורכים פחות מים והדברה הינם בגדר חקלאות ברת קיימא.

שאלה מספר 7

אנרגיה

- א. גורם אפשרי אחד לצריכה הנמוכה בנורוגיה- מדינה בעלת צפיפות אוכלוסין מעטה ומפותחת מאוד כך שהמודעות והאפשרות להתקיים מאנרגיה חלופית (גרעין רוח שמש מים) גדולה. בניגוד- מדינה בעלת צפיפות אוכלוסין מעטה ונכשלת מאוד כך שרמת המינוע, המפעלים והצריכה הביתית נמוכים מאוד שכן תשתיות אילו לא קיימות כלל.
- ב. בעשורים הבאים צפויה עלייה ניכרת בביקוש לאנרגיה משתי סיבות : **עלייה ברמת החיים** גורמת לצריכה מוגברת יותר של אנרגיה. עלייה בצפיפות האוכלוסייה בעולם גורמת לצריכה שגוברת. כל עוד הריבוי הטבעי העולמי חיובי תהיה עלייה בצריכה.

ג. בבנייה תואמת אקלים הבית בנוי בצורה אקוסטית- מבחינת קירור וחימום כלומר צורת התקרה והקירות דורשת פחות בזבוז אנרגיה לחימום ולקירור. בנוסף אילו בתים מבודדים מאוד כך שאין בזבוז אנרגיה לסביבה והבית נשאר חם או קר בהתאם לצורך. שימוש בצמחייה בסביבת הבתים והקטנת הבטון והאספלט מקטינים את "אי החום העירוני" הנוצר בסביבה בנוייה.